

MONIKA TYLKA

ASPIRACJE MAŁŻEŃSKO-RODZINNE STUDENTÓW WYBRANYCH UCZELNI KRAKOWA W ŚWIETLE BADAŃ

Rozległe przeobrażenia dokonujące się w wielu wymiarach życia jednostkowego i społecznego u progu XXI wieku powodują przewartościowania dotychczasowych postaw etycznych i hierarchii wartości. W warunkach ponowoczesności można zaobserwować nieustanne przyśpieszanie tempa życia, rozwój społeczeństwa konsumpcyjnego, zmiany w strukturze demograficznej, przekształcenia na rynku pracy związane z intensywną technicyzacją produkcji, czy wreszcie kryzys tradycyjnych form życia społecznego, w tym kryzys małżeństwa i rodziny. Postępująca globalizacja prowadzi do uniwersalizacji i ciągłej modyfikacji obowiązujących wzorców kulturowo-społecznych¹.

Dotychczasowy przekaz wartości na drodze transmisji międzypokoleniowej wydaje się tracić na znaczeniu. Zglobalizowana rzeczywistość owocuje nowymi wzorcami wartościowania, często skrajnie odmiennymi od postaw i wartości pokoleń poprzednich. Odmienność ta daje się zauważyć szczególnie w przypadku młodych osób, które wkraczają w dorosłe życie, poszukując własnych wzorów i modeli realizacji posiadanych zamierzeń i planów. W dobie globalizacji oraz panujących trendów ideowych i społeczno-kulturowych, destrukuralizacja życia małżeńskiego na rzecz alternatywnych form związków interpersonalnych przyczynia się do przeobrażeń w obszarze tradycyjnego rozumienia rodziny². „Postnowoczesna rodzina” odznacza się dopa-

---

Mgr MONIKA TYLKA – doktorantka, Katedra Pedagogiki Społecznej, Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; e-mail: tylkamonika@gmail.com

¹ Por. D. W i ś n i e w s k i, *Aspiracje młodzieży ponadgimnazjalnej w kontekście zmian społeczno-kulturowych*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2012, s. 9.

² Por. A. J u c e w i c z, *Ideologia postmodernizmu a współczesne zagrożenia rodziny*, w:

sowaniem modelu rodziny do indywidualnych potrzeb jej członków, redukcją rodziny do związków zawieranych na krótsze odcinki życia, emancypacją kobiety, rodzicielstwem kształtowanym według własnych pomysłów oraz negocjowanym charakterem wzajemnych stosunków w rodzinie³.

Zasygnalizowana dynamika przeobrażeń typowych dla nowoczesnego społeczeństwa nie pozostaje bez wpływu na wybory dotyczące przyszłego życia małżeńsko-rodzinnego młodych ludzi. Ukazanie aktualnych aspiracji małżeńsko-rodzinnych z perspektywy nauk społecznych może mieć dużą wartość poznawczą, zwłaszcza z uwagi na współczesne ryzyko zniekształcania i zawężania ludzkich pragnień i aspiracji⁴.

Podjęta problematyka wymaga uszczegółowienia w postaci analiz zarówno teoretycznych, jak i empirycznych. W niniejszym artykule w wymiarze teoretycznym sprecyzowano przyjęte rozumienie pojęcia: „aspiracje małżeńsko-rodzinne” oraz zasygnalizowano podmiotowe i pozapodmiotowe determinanty aspiracji. Analizy empiryczne i interpretacja uzyskanych danych, dotyczących wybranych kategorii aspiracji małżeńsko-rodzinnych poprzedzone zostały sprecyzowaniem problemów badawczych oraz charakterystyką badanej grupy studentów wybranych uczelni Krakowa.

1. ROZUMIENIE I DETERMINANTY ASPIRACJI MAŁŻEŃSKO-RODZINNYCH

Problematyka aspiracji człowieka odznacza się bogatą refleksją i badaniami podejmowanymi na terenie psychologii, socjologii czy pedagogiki. Aspiracje stanowią jeden z podstawowych czynników warunkujących aktywność jednostki, wyrażający się w postaci dążeń, zamierzeń, pragnień, życzeń, potrzeb czy zainteresowań wyznaczających dalszą drogę życiową młodych ludzi, a tym samym przypuszczalne kierunki rozwoju przyszłych społeczeństw.

W literaturze przedmiotu zagadnienie aspiracji często występuje na gruncie psychologii⁵. Aspiracje utożsamia się z pragnieniem osiągnięcia czegoś zna-

---

Rodzina w trosce o życie – Kościół w trosce o rodzinę, red. R. Buchta, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2010, s. 234.

³ Por. J. M a r i a Ń s k i, *Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży maturalnej – stabilność i zmiana*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2012, s. 47-51.

⁴ Por. M. D z i e w i e c k i, *Pedagogika pragnień i aspiracji*, „Katecheta” 2(2001), s. 13.

⁵ Por. J.M. D y r d a, *Pedagogika społeczna. O aspiracjach, jakości i sensie życia*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR 2009, s. 10.

czącego, dążeniem do jakiegoś znaczącego celu, ambicją oraz z przekonaniem o własnych możliwościach w danym, szerszym lub węższym, zakresie aktywności, będącym dla człowieka podstawą oceny osiągniętych efektów działania⁶. Wspólnym mianownikiem jest poszukiwanie tych właściwości psychiki, które sprawiają, że człowiek bez wyraźnych bodźców zewnętrznych podejmuje określone działania dla osiągnięcia wybranych celów⁷.

Socjolodzy chętniej odwołują się do hierarchii celów i wartości, które wyznaczają kierunki dążeń jednostek. Uwaga badaczy skupiona jest na społecznych źródłach powstawania aspiracji oraz ich rezultatów dla procesów kształtowania się struktury społecznej oraz zmian funkcjonowania społeczeństwa. W zasadniczy sposób różnicuje to teren badawczy psychologów i socjologów⁸. Reprezentanci tej dyscypliny naukowej często rozumieją aspiracje, jako „zespół dążeń wyznaczonych przez hierarchię celów, które jednostka akceptuje oraz definiuje jako ważne, i które przesądzają o jej planach życiowych”⁹. Aspekt społeczny terminu wyraża się zatem w poznawaniu obiektów pragnień i dążeń jednostek, czyli wartości, istotnych spraw stanowiących przedmiot tych pragnień i dążeń.

Zagadnienie aspiracji nieco rzadziej bywa podejmowane w toku dociekań badawczych pedagogiki. Wydaje się, że pedagodzy uwzględniają zarówno podejście psychologiczne, jak i socjologiczne¹⁰. Na gruncie pedagogiki trudno znaleźć własną definicję aspiracji. Analizując pedagogiczne podejście do problematyki aspiracji, warto zaznaczyć, że bywają one omawiane także w kategorii wzorców, modeli przyszłych osiągnięć czy zaprogramowanych wyników własnych działań człowieka. Podstawę tego rodzaju badań pedagogicznych stanowią opracowania psychologiczne i socjologiczne, w których często stosuje się pojęcie wzorca, standardu czy modelu. Odwoływanie się do

---

⁶ Por. W. S o b o r s k i, *Aspiracje*, w: *Słownik psychologiczny*, red. W. Szewczuk, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna” 1985, s. 25.

⁷ Por. G. C l a u s s, *Psychologia różnic indywidualnych w uczeniu się*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 1987; por. także A. J a n o w s k i, *Psychologia społeczna a zagadnienia wychowania*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1980; por. Z. S k o r n y, *Mechanizmy regulacyjne ludzkiego działania*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1989.

⁸ Por. W i ś n i e w s k i, *Aspiracje młodzieży ponadgimnazjalnej*, s. 15.

⁹ M. Ł o ś, *Motywacyjne i emocjonalne uwarunkowania poziomu aspiracji*, „Studia Socjologiczne” 1971, nr 2 (41), s. 157.

¹⁰ Por. R. P i c h a l s k i, *Aspiracje kulturalne młodzieży niepełnosprawnej*, Warszawa: Wydawnictwo Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego 1992, s. 15.

tych pojęć może być związane ze skłonnością do kształtowania wzorców czy hierarchii wartości uznawanych przez pedagogów za pożądane społecznie i ważne dla młodzieży. Dochodzi tutaj do prób porównania tych wzorców z wzorcami akceptowanymi przez młodzież¹¹. W tym ujęciu aspiracje są zarówno oczekiwaniem, jak i działaniem¹².

Spotyka się różnorodne kryteria porządkowania aspiracji¹³. Kategoria aspiracji dotyczących przyszłego życia małżeńsko-rodzinnego obejmuje sprawy stosunków między członkami rodziny, sposoby życia, wyobrażenia o modelu i funkcjach rodziny¹⁴, w tym optymalny czas założenia rodziny, liczbę potomstwa, metody wychowawcze, stosunki panujące w rodzinie, podział obowiązków współmałżonków, status materialny¹⁵. Powyższe rozumienie terminu, przyjęte w prezentowanych badaniach, określane będzie jako kategoria aspiracji małżeńsko-rodzinnych.

Nie sposób podejmować tematykę aspiracji bez uwzględniania ich uwarunkowań. Należy także uwzględnić trudności w ustaleniu jednoznacznych mechanizmów wpływu, gdyż w znacznej mierze determinanty te stanowią wypadkową szerszego tła społeczno-kulturowego, politycznego i ekonomicznego w danym czasie oraz usytuowania rodziny w określonych układach przynależności społecznej¹⁶. Proces kształtowania się aspiracji jest zatem uwarun-

¹¹ Por. T. L e w o w i c k i, *Aspiracje dzieci i młodzieży*, Warszawa: PWN 1987, s. 20-21.

¹² Por. W i ś n i e w s k i, *Aspiracje młodzieży ponadgimnazjalnej*, s. 16. Oprócz wymienionych podejść i wynikających z nich sposobów rozumienia terminu „aspiracje”, w literaturze wyróżnia się podejście kompleksowe, integrujące stanowiska różnych dyscyplin. Przykładem jest propozycja A. Janowskiego, według którego aspiracje to „w miarę trwałe i względnie silne życzenia jednostki dotyczące właściwości lub stanów, jakimi ma się charakteryzować jej życie w przyszłości, oraz obiektów, jakie w tym życiu będzie chciała uzyskać” (A. J a n o w s k i, *Aspiracje młodzieży szkół średnich*, Warszawa: PWN 1977, s. 32). Globalny sposób ujęcia prezentuje również A. Kłoskowska, która za aspiracje uważa „kategorię potrzeb świadomych, odnoszących się do przedmiotów – wartości aktualnie nie posiadanych, lub takich, które wymagają stałego odnawiania, a są uznane za godne pożądania” (A. K ł o s k o w s k a, *Wartości, potrzeby i aspiracje kulturalne małej społeczności miejskiej*, „Studia Socjologiczne” 1970, nr 3, s. 10).

¹³ Przykładowa klasyfikacja aspiracji według A. Janowskiego: aspiracje dotyczące przyszłej nauki; aspiracje dotyczące zawodu; aspiracje dotyczące sposobu ułożenia sobie życia osobistego bądź rodzinnego; aspiracje ze sfery moralno-społeczno-ideowej; aspiracje związane z prywatnymi zainteresowaniami i zamiłowaniem jednostki. Por. J a n o w s k i, *Aspiracje młodzieży*, s. 61.

¹⁴ Por. L e w o w i c k i, *Aspiracje dzieci*, s. 25.

¹⁵ Por. Z. S k o r n y, *Aspiracje*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa: Wydawnictwo Fundacja Innowacja 1993, s. 31.

¹⁶ Por. F.W. W a w r o, *Wyznaczniki aspiracji młodzieży w perspektywie przeobrażeń*

kowany wieloma czynnikami natury osobistej i społecznej, które określone zostały odpowiednio jako uwarunkowania podmiotowe oraz pozapodmiotowe.

Problematyka podmiotowych (osobowościowych) oraz pozapodmiotowych (środowiskowych) determinantów aspiracji życiowych zakłada przenikanie się dwóch rodzajów działań nadających aspiracjom danego człowieka ostateczny kształt. Są to celowe działania wychowawcze i organizacyjne realizowane przez poszczególne środowiska, jak również oddziaływania nieintencjonalne (przypadkowe) związane z realizowanymi programami społeczno-politycznymi i organizacyjnymi, przeobrażającymi dotychczasowe systemy wartości i perspektywy samorealizacji jednostki¹⁷.

Podmiotowe determinanty aspiracji stanowią złożony a zarazem skomplikowany układ zmiennych w postaci różnorodnych procesów psychicznych i elementów osobowości. Czynniki te pozostają ze sobą w ścisłych relacjach jako części składowe struktury osobowości indywidualnego człowieka, które tkwią w nim samym¹⁸. Z kolei wśród uwarunkowań natury społecznej naczelną pozycję w kształtowaniu aspiracji przypisuje się rodzinie. W obszarze mikrospołecznych zmiennych znaczącą rolę ma także grupa rówieśnicza, szkoła, środowisko lokalne wraz z siecią dostępnych instytucji kulturalno-oświatowych oraz zmienne makrospołeczne w postaci środków masowego przekazu promujących wzorce kultury globalnej¹⁹.

Warto podkreślić, że wymienione powyżej czynniki podmiotowe i pozapodmiotowe oddziałują na aspiracje we wzajemnym powiązaniu²⁰. Nie należy jednak zapominać, że fizyczna przestrzeń życia człowieka stanowi element składowy znacznie szerszej przestrzeni globalnej. W kontekście dynamicznych zmian społeczno-kulturowych również czynniki makrospołeczne w postaci postępującej globalizacji czy rozwoju nowych mediów znacząco wpływają na aspiracje. W skali uwarunkowań mikrospołecznych naczelną pozycję w procesie kształtowania aspiracji zajmuje rodzina. Współcześnie trudno sobie wyobrazić życie i funkcjonowanie społeczeństwa pozbawionego grupy małżeńsko-rodzinnej. Pomimo że często mówi się o kryzysie rodziny, wyniki aktualnie prowadzonych badań zdają się temu oponować i dowodzą,

---

społecznych. Wybrane aspekty teoretyczne, w: *Pedagog wobec wyzwań współczesności*, red. W.F. Wawro, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, s. 173-174.

¹⁷ Por. tamże, s. 174.

¹⁸ Por. D y r d a, *Pedagogika społeczna*, s. 170.

¹⁹ Por. J a n o w s k i, *Aspiracje młodzieży*, s. 27.

²⁰ Por. L e w o w i c k i, *Aspiracje dzieci*, s. 39.

że rodzina nadal stanowi jedną z najbardziej cenionych wartości życiowych²¹.

2. PROBLEMY BADAWCZE ORAZ CHARAKTERYSTYKA BADANEJ GRUPY

Przedmiotem prezentowanego postępowania badawczego są aspiracje małżeńsko-rodzinne studentów pierwszych roczników studiów na wybranych uczelniach wyższych Krakowa. Analizowane zamierzenia wobec przyszłego życia rodzinnego obejmują aspiracje dotyczące małżeństwa oraz aspiracje związane z założeniem rodziny, w kontekście ich uwarunkowań osobowościowych i społecznych.

Uwzględniając powyższe założenia, podstawowy problem badawczy można zawrzeć w pytaniu: jakie są i od czego zależą aspiracje małżeńsko-rodzinne studentów, żyjących w realiach współczesnych przemian społeczno-kulturowych? Z tak sformułowanego problemu głównego wynikają problemy szczegółowe, dotyczące związku między zmiennymi niezależnymi, jak płeć, rodzaj uczelni i kierunek studiów oraz stosunek do wiary i praktyk religijnych, a aspiracjami małżeńsko-rodzinnymi. W celu zbadania aspiracji małżeńskich przyjęto następujące wskaźniki: wartości nadające sens ludzkiemu życiu, ważność cech i postaw u przyszłego współmałżonka oraz rodzaj związku, jaki studenci chcą tworzyć w przyszłości. Z kolei aspiracje rodzinne konkretyzują się w postaci zamiaru założenia rodziny, planowanego terminu założenia rodziny, preferowanego modelu rodziny ze względu na rozkład władzy i autorytetu pomiędzy rodzicami, planowanego statusu materialnego przyszłej rodziny oraz ważności celów i wartości w wychowaniu dzieci.

Badania zrealizowano w maju 2013 r. na terenie miasta Krakowa z wykorzystaniem techniki ankiety audytoryjnej, za pomocą sporządzonego w tym celu kwestionariusza ankiety, na próbie 115 studentów pierwszych roczników studiów. Badani reprezentują trzy typy uczelni, a w ich obrębie trzy różne kierunki studiów: Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, kierunek: Energetyka (35 osób); Akademia Ignatianum, kierunek: Pedagogika (45 osób) oraz Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierunek: Lekarski

---

²¹ Z badań przeprowadzonych przez J. Dyrkę wynika, że rodzina była umieszczana wśród trzech najbardziej cenionych wartości w grupie zarówno młodzieży uczącej się, studentów, jak i dorosłych. D y r d a, *Pedagogika społeczna*, s. 233-235.

(35 osób). Grupa została wybrana do badań w sposób zamierzony, gdyż zasadniczym ich celem było poznanie aspiracji małżeńsko-rodzinych młodych ludzi żyjących we współczesnym społeczeństwie nacechowanym dynamicznymi zmianami. Studenci pierwszego roku całkowicie spełniają to kryterium, ponieważ będąc na ostatnim dla wielu osób etapie kształcenia, stają przed wyborem dalszej drogi życia, kierując się posiadanymi aspiracjami małżeńsko-rodzinnymi.

Biorąc pod uwagę zmienną wieku, badani przeważnie kontynuowali naukę zaraz po ukończeniu szkoły średniej, stąd jako studenci pierwszego roku studiów mieli w większości lat 20 (55,7%) i 19 (27,8%). Większość badanych deklarowała swój stan cywilny jako panna/kawaler (60,0%); 30,4% badanych tworzyło związek partnerski, a 5,2% określiło się jako singielka/singiel. Badanych studentów różnicuje także stosunek do wiary i praktyk religijnych. Niemal połowa badanych (49,6%) określiła się jako głęboko wierzący i regularnie praktykujący, 30,4% zadeklarowało się jako wierzący, słabo praktykujący, a 20,0% jako przywiązany do tradycji religijnej, słabo praktykujący. Znaczna część badanych nie należy do żadnej wspólnoty religijnej (73,0%). Przynależność taką zadeklarowało tylko 16,2% studentów, z zastrzeżeniem, że są mało zaangażowanymi członkami, a 10,8% podkreśliło swoje aktywne zaangażowanie. Wspólnotami religijnymi, do których należą studenci, były przeważnie wspólnoty Kościoła katolickiego jak duszpasterstwo akademickie czy Ruch Światło-Życie.

W grupie badanych zdecydowana większość wychowywała się w rodzinie pełnej z obojgiem rodziców (91,3%), 4,3% żyło w rodzinie niepełnej ze względu na rozwód, separację lub śmierć rodzica, natomiast 2,6% w rodzinie niepełnej czasowo ze względu na nieobecność jednego lub obojga rodziców trwającą powyżej trzech miesięcy.

3. ASPIRACJE MAŁŻEŃSKIE BADANYCH STUDENTÓW KRAKOWSKICH UCZELNI WYŻSZYCH

Aspiracje małżeńskie często ujmuje się łącznie z aspiracjami rodzinnymi²². Same aspiracje małżeńskie dotyczyć mogą cech charakteru i postaw,

---

²² Por. L e w o w i c k i, *Aspiracje dzieci*, s. 24-25.

jakimi powinien się odznaczać przyszły współmałżonek, a także preferowanego rodzaju związku, jaki młodzi ludzie pragną tworzyć w przyszłości.

W pierwszej kolejności warto określić, jakie wartości w opinii badanych studentów nadają sens ludzkiemu życiu. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że według badanych najwyższymi cenionymi wartościami nadającymi sens ludzkiemu życiu są: miłość (87,0%), szczęście rodzinne (80,0%) oraz zdobycie ludzkiego zaufania i przyjaciół (53,0%).

Analiza danych z uwzględnieniem różnic istotnych statystycznie²³ wykazała, że kobiety częściej niż mężczyźni doceniają miłość ($\chi^2(1)=7,511$; $p=0,006$), szczęście rodzinne ($\chi^2(1)=4,536$; $p=0,033$) oraz zdobycie ludzkiego zaufania i przyjaciół ($\chi^2(1)=3,999$; $p=0,046$). Miłość wyżej doceniają studenci kierunku Pedagogika ($\chi^2(1)=12,223$; $p=0,002$) oraz badani deklarujący się jako głęboko wierzący i regularnie praktykujący ($\chi^2(1)=8,677$; $p=0,013$).

O jakości życia rodzinnego decyduje małżeństwo. Funkcjonowanie układu małżeńsko-rodzinnego uzależnione jest od dojrzałości osobistej osób, które je tworzą²⁴. Badanych studentów zapytano, jakie są najważniejsze cechy charakteru oraz postawy, którymi powinien odznaczać się ich przyszły współmałżonek. Dla 97,4% badanych bardzo ważna jest wierność, dla 92,1% wzajemne zaufanie, a dla 90,4% – wzajemny szacunek. Równie ważną cechą współmałżonka dla badanych jest także uczciwość (89,5%) oraz to, aby współmałżonek był osobą kochającą (85,0%) oraz prawdziwą (83,3%). Jako zupełnie nieważną wskazywano odmienną (54,0%) lub taką samą narodowość (43,0%).

---

²³ W celu sprawdzenia różnicowania wyników badań ze względu na zmienne niezależne, jak płeć, rodzaj uczelni i kierunek studiów oraz stosunek do wiary i praktyk religijnych, w analizie danych zastosowano test chi-kwadrat (χ^2), wyznaczający poziom istotności (p). Test chi-kwadrat (χ^2) odwołuje się do pojęcia hipotezy zerowej, zakładającej, że w populacji dwie zmienne są niezależne. Wartość chi-kwadrat jest miarą różnicy między zaobserwowanym rozkładem łącznym analizowanych zmiennych w próbie a rozkładem, który wynika z założenia, że zmienne te są od siebie niezależne. Umożliwia określenie prawdopodobieństwa, że za zaobserwowane różnice odpowiedzialne są tylko błędy losowe. Z kolei poziom istotności (p) zależności stwierdzonej w próbie podawany jest jako prawdopodobieństwo, że związek ten jest skutkiem jedynie błędu próby. Stwierdzenie, że zależność jest istotna na poziomie 0,05 ($p = 0,05$), oznacza, że zależności takiej lub silniejszej będącej skutkiem błędu próby można się spodziewać nie częściej niż w 5 na 100 prób. Por. E. B a b i e, *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2004, s. 503-504.

²⁴ Por. A. B ł a s i a k, *Oddziaływania wychowawcze w rodzinie. Zagadnienia wybrane*, Kraków: Akademia Ignatianum, Wydawnictwo WAM 2012, s. 12.

W analizie badań sprawdzono, czy płeć badanych różnicuje uznawanie za ważne cechy i postawy przyszłego współmałżonka. W przypadku wszystkich wskazanych różnic ważniejsze dla kobiet niż mężczyzn są takie cechy i postawy u przyszłego współmałżonka, jak odpowiedzialność ($\chi^2(1)=22,078$; $p=0,000$), opiekuńczość ($\chi^2(1)=16,280$; $p=0,001$), szacunek dla współmałżonka ($\chi^2(1)=12,079$; $p=0,001$), obdarzanie przyjaźnią przez współmałżonka ($\chi^2(1)=12,577$; $p=0,006$) oraz zaradność ($\chi^2(1)=9,937$; $p=0,019$).

Ważność wskazanych cech i postaw u współmałżonka różnicuje także rodzaj uczelni i kierunku studiów respondentów. Dla studentów kierunku Pedagogika Akademii Ignatianum ważniejsza niż dla studentów Energetyki na Politechnice Krakowskiej oraz studentów kierunku Lekarskiego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego jest odpowiedzialność współmałżonka ($\chi^2(1)=23,359$; $p=0,000$), opiekuńczość ($\chi^2(1)=23,772$; $p=0,001$), wysoki iloraz inteligencji ($\chi^2(1)=21,658$; $p=0,001$), obdarzanie przyjaźnią przez współmałżonka ($\chi^2(1)=16,162$; $p=0,013$) oraz szacunek dla współmałżonka ($\chi^2(1)=6,687$; $p=0,035$).

Analiza danych ze względu na stosunek do wiary i praktyk religijnych wykazała, że badani głęboko wierzący i regularnie praktykujący bardziej niż badani wierzący, słabo praktykujący oraz badani przywiązani do tradycji religijnej, ale słabo praktykujący cenią u przyszłego współmałżonka głęboką wiarę religijną ($\chi^2(1)=72,667$; $p=0,000$), a także prawdomówność ($\chi^2(1)=16,099$; $p=0,003$).

W badaniach aspiracji małżeńskich studentów istotne jest uwzględnianie rodzaju związku, jaki pragną oni stworzyć w przyszłości. Aspiracje zawarcia związku małżeńskiego odgrywają decydującą rolę w kształtowaniu dążeń dotyczących założenia własnej rodziny. Zdecydowana większość respondentów pragnie w przyszłości stworzyć sakramentalny związek małżeński (83,5%), natomiast aspiracje zawarcia cywilnego związku małżeńskiego przejawia 8,7% badanych. Pozostali studenci (3,5%) chcą stworzyć związek partnerski bez ślubu oraz deklarują wybór samotnej drogi życia – pozostanie singielką lub singlem (3,5%).

Rodzaj związku, jaki badani chcą stworzyć w przyszłości, różnicują zmienne niezależne. Studenci Pedagogiki Akademii Ignatianum częściej niż studenci Energetyki Politechniki Krakowskiej oraz studenci kierunku Lekarskiego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego pragną stworzyć sakramentalny związek małżeński ($\chi^2(1)=15,809$; $p=0,045$). Związek taki najczęściej chcą stworzyć osoby deklarujące się jako głęboko wierzące i regularnie praktykujące ($\chi^2(1)=30,106$; $p=0,000$). Natomiast respondenci przywiązani do

tradycji religijnej, słabo praktykujący częściej niż pozostali przejawiali aspiracje dotyczące cywilnego związku małżeńskiego.

4. ASPIRACJE RODZINNE BADANYCH STUDENTÓW KRAKOWSKICH UCZELNI WYŻSZYCH

Aspiracje rodzinne obejmują sprawy stosunków między członkami rodziny oraz wyobrażenia o modelu i funkcjach rodziny²⁵. Dotyczyć mogą terminu założenia rodziny i jej liczebności, postaw rodzicielskich i metod wychowawczych, podziału obowiązków oraz statusu materialnego rodziny²⁶. Badanych studentów zapytano o aspiracje związane z założeniem własnej rodziny. Uzyskane dane empiryczne wskazują, że 93,0% badanych deklaruje zamiar założenia rodziny, natomiast 7,0% studentów nie jest jeszcze zdecydowanych w tej kwestii.

Studentów zapytano także o planowany termin założenia rodziny. 42,6% respondentów zamierza założyć rodzinę w ciągu 10 lat, a 28,7% badanych pragnie ją założyć w ciągu 5 lat. Z kolei 27,0% studentów jeszcze nie wie, kiedy założy rodzinę. Podczas analizy badań stwierdzono, że płeć respondentów różnicuje w sposób istotny statystycznie plany związane z terminem założenia własnej rodziny. Kobiety szybciej niż mężczyźni pragną założyć własną rodzinę, bo już w ciągu najbliższych pięciu lat ($\chi^2(1)=10,497$; $p=0,015$).

Interesującym wskaźnikiem aspiracji rodzinnych jest preferowany model rodziny ze względu na rozkład władzy i autorytetu między rodzicami. Przeważająca część badanych pragnie w przyszłości tworzyć rodzinę egalitarną, w której władza i autorytet są rozdzielone pomiędzy rodziców (73,9%). Aspiracje zmierzające w kierunku modelu rodziny patriarchalnej, w której większą władzę i autorytet przypisuje się ojcu, deklaruje 16,5% badanych. Natomiast 5,2% studentów jeszcze nie wie, jaki model rodziny pragnie tworzyć w przyszłości. Rodzinę matriarchalną, w której większą władzę i autorytet posiada matka pragnie tworzyć 2,6% respondentów. Analiza ze względu na zmienną płci ukazała, że kobiety częściej niż mężczyźni preferują

---

²⁵ Por. L e w o w i c k i, *Aspiracje dzieci*, s. 24-25.

²⁶ Por. S k o r n y, *Aspiracje*, s. 31.

egalitarny model rodziny ($\chi^2(1)=14,523$; $p=0,002$). Natomiast mężczyźni częściej niż kobiety preferują model patriarchalny.

Następnie w badaniach uwzględniono status materialny rodziny, jaki studenci chcą osiągnąć. Okazuje się, że przeważająca większość badanych (60,0%) chciałaby osiągnąć wysoki status materialny przyszłej rodziny. Aspiracje w kierunku osiągnięcia bardzo wysokiego statusu materialnego deklaruje 26,1% badanych, natomiast dla 8,7% respondentów nie jest to istotne. Na średni status materialny wskazało 5,2% badanych.

Planowany status materialny przyszłej rodziny różnicują zmienne niezależne. Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni chcą osiągnąć wysoki status materialny rodziny ($\chi^2(1)=8,314$; $p=0,040$). Analiza ze względu na stosunek do wiary i praktyk religijnych ukazała, że osoby deklarujące się jako głęboko wierzące i regularnie praktykujące znacznie częściej niż osoby wierzące, ale słabo praktykujące oraz przywiązane do tradycji religijnej, słabo praktykujące planują osiągnąć wysoki status materialny przyszłej rodziny ($\chi^2(1)=25,256$; $p=0,000$).

Dynamiczne przemiany nienegocjowanych wartości we współczesnym świecie, prowadzące częstokroć do ich niszczenia czy dewaluacji, implikują konieczność podkreślania znaczenia procesu wychowania do wartości. Szczególne znaczenie w tym zakresie posiada rodzina, która, będąc podstawowym środowiskiem życia i rozwoju człowieka, umożliwia urzeczywistnianie wartości, dokonujące się dzięki więzi rodzinnej²⁷. Z tego powodu ważnym wskaźnikiem w badaniach aspiracji rodzinnych studentów wydaje się uwzględnianie preferowanych celów i wartości w wychowaniu dzieci.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że dla studentów bardzo ważne w wychowaniu własnych dzieci są takie cele i wartości, jak uczciwość (87,6%), prawdomówność (81,4%), szacunek dla samego siebie (79,6%) oraz odpowiedzialność (72,6%). Badani za bardzo ważne wartości uznają także sumienność i wytrwałość (po 64,7%) oraz lojalność (64,3%). Niepokoić mogą dane dotyczące celów i wartości wskazywanych jako zupełnie nieważne w wychowaniu, wśród których znalazły się wiara religijna (8,0%) oraz bezinteresowność (2,7%).

W analizie wyników badań sprawdzono, czy rodzaj uczelni i kierunek studiów różnicuje uznawanie przez studentów za ważne określonych celów

---

²⁷ Por. A. B ł a s i a k, *Aksjologiczne aspekty procesu wychowania. Wybrane zagadnienia*, Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM 2009, s. 132-133.

i wartości w wychowaniu. W przypadku wszystkich wskazanych różnic dla studentów kierunku Pedagogika Akademii Ignatianum ważniejsze niż dla studentów kierunku Energetyka Politechniki Krakowskiej oraz kierunku Lekarskiego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego są takie cele i wartości w wychowaniu własnych dzieci, jak prawdomówność ($\chi^2(1)=15,240$; $p=0,039$), bezinteresowność ($\chi^2(1)=0,041$; $p=9,630$), uczciwość ($\chi^2(1)=6,152$; $p=0,046$) oraz szacunek dla samego siebie ($\chi^2(1)=9,630$; $p=0,047$).

Zróznicowanie ze względu na stosunek do wiary i praktyk religijnych ukazuje, że respondenci głęboko wierzący i regularnie praktykujący najwyższą cenią w wychowaniu dzieci wiarę religijną ($\chi^2(1)=71,261$; $p=0,000$), uczciwość ($\chi^2(1)=11,472$; $p=0,003$), szacunek dla samego siebie ($\chi^2(1)=9,967$; $p=0,041$) oraz punktualność ($\chi^2(1)=15,782$; $p=0,046$). Respondenci wierzący, ale słabo praktykujący cenią niżej wskazane cele i wartości, a najmniej ważne są one dla respondentów przywiązanych do tradycji religijnej, ale słabo praktykujących.

5. WNIOSKI KOŃCOWE

Na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci w obszarze kultury zachodnioeuropejskiej wskaźnik zawieranych małżeństw niepokojąco obniża się. Stopniowo upowszechniają się związki kohabitacyjne, zwiększa się liczba dzieci urodzonych poza małżeństwem, a także wzrasta wskaźnik rozwodów²⁸. Jednocześnie, pomimo niepokojących statystyk, obecnie „niemal każdy jest przekonany o konieczności małżeństwa i założenia rodziny”²⁹. Liczne wyniki badań, prowadzonych na skalę międzynarodową, wskazują, że młodzi ludzie bardzo wysoko cenią małżeństwo jako wartość życiową i łączą je ściśle z rodziną jako podstawową formą życia³⁰.

Wyniki przeprowadzonych badań nad aspiracjami małżeńsko-rodzinnymi studentów są zbieżne z wynikami uzyskanymi przez innych badaczy w zakre-

²⁸ Por. J. R o s t o w s k i, *Współczesne przemiany rozumienia związku małżeńskiego*, w: *Psychologia rodziny. Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, red. T. Rostowska, Warszawa: Difin 2009, s. 25.

²⁹ Cyt. za: S. K a w u l a, *Mozaikowość i koloryt współczesnej rodziny. Szkic do portretu*, w: *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, red. S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2009, s. 375.

³⁰ Por. L. D y c z e w s k i, *Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie. Pomiędzy tradycją a nowoczesnością*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009, s. 76-82.

się oceny znaczenia małżeństwa i rodziny. Na podstawie analizy danych w odniesieniu do aspiracji małżeńskich można stwierdzić, że zarówno płeć, jak i rodzaj uczelni i kierunek studiów oraz stosunek do wiary i praktyk religijnych różnicują docenianie wartości oraz pragnienia dotyczące cech charakteru przyszłego współmałżonka i preferowanego rodzaju związku. Zdecydowana większość studentów wskazuje na miłość, szczęście rodzinne oraz zdobycie ludzkiego zaufania i przyjaciół jako na wartości najwyższej cenione. Wartości te częściej doceniają kobiety niż mężczyźni. Od przyszłego współmałżonka studenci najczęściej oczekują wierności, wzajemnego zaufania i szacunku oraz uczciwości. Najczęściej pragną oni zawrzeć sakramentalny związek małżeński. W tej grupie przeważają studenci kierunku Pedagogika oraz badani głęboko wierzący i regularnie praktykujący.

W toku analizy stwierdzono oddziaływanie zmiennych: płci, rodzaju uczelni i kierunku studiów oraz stosunku do wiary i praktyk religijnych na aspiracje dotyczące życia rodzinnego oraz wychowania dzieci w rodzinie. Aspiracje rodzinne studentów konkretyzują się w postaci dążenia do założenia własnej rodziny. Mężczyźni najczęściej zamierzają to uczynić w ciągu najbliższych 10 lat, natomiast kobiety częściej deklarują pragnienie założenia rodziny w ciągu 5 lat. Ze względu na preferowany model rodziny, kobiety najczęściej pragną tworzyć rodziny egalitarne, z kolei mężczyźni częściej preferują model patriarchalny. Wysoki status materialny rodziny najczęściej planują osiągnąć kobiety oraz badani głęboko wierzący i regularnie praktykujący. W wychowaniu własnych dzieci, badani najczęściej uznają za bardzo ważne uczciwość, prawdomówność, szacunek dla samego siebie oraz odpowiedzialność. Powyższe cele i wartości najczęściej doceniają studenci Pedagogiki, a rzadziej studenci Energetyki oraz studenci kierunku Lekarskiego.

Oddziaływanie rodziny na kształtowanie aspiracji małżeńsko-rodzinnych³¹ oraz tendencja przyjmowania wzorców rodziny pochodzenia za własne na zasadzie dziedziczenia społecznego, podkreślają rolę rodziców w modelowaniu wzorców życia rodzinnego. Niezbędne wydaje się zatem wzbogacanie wiedzy współczesnych rodziców na temat kształtowania aspiracji małżeńsko-rodzinnych u dzieci oraz podnoszenie ich kompetencji wychowawczych. Jako nie mniej ważne wydaje się także oddziaływanie na młodzież w celu umac-

---

³¹ Por. J. G o l e Ń, M. T y l k a, *Oddziaływanie obecności rodziców w wychowaniu na aspiracje rodzinne i społeczne*, „Roczniki Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej” 4(59): 2012, s. 135-139.

niania ich aspiracji małżeńsko-rodziny oraz ukazywanie wartości rodziny jako podstawowej formy życia społecznego i środowiska rozwoju osoby ludzkiej. Znacząca rola w tym zakresie przypada obowiązującemu systemowi edukacji, działalności wychowawczej Kościołów, prorodzinnej polityce państwa oraz oddziaływaniu mass mediów.

BIBLIOGRAFIA

- B ł a s i a k A.: Oddziaływania wychowawcze w rodzinie. Zagadnienia wybrane, Kraków: Akademia Ignatianum, Wydawnictwo WAM 2012.
- D y c z e w s k i L.: Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie. Pomiedzy tradycją a nowoczesnością, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009.
- D y r d a J.M.: Pedagogika społeczna. O aspiracjach, jakości i sensie życia, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR 2009.
- D z i e w i e c k i M.: Pedagogika pragnień i aspiracji, „Katecheta” 2(2001), s. 11-16.
- J a n o w s k i A.: Aspiracje młodzieży szkół średnich, Warszawa: PWN 1977.
- L e w o w i c k i T.: Aspiracje dzieci i młodzieży, Warszawa: PWN 1987.
- Ł o ś M.: Motywacyjne i emocjonalne uwarunkowania poziomu aspiracji, „Studia Socjologiczne” 1971, nr 2 (41), s. 155-174.
- W a w r o F.W.: Wyznaczniki aspiracji młodzieży w perspektywie przeobrażeń społecznych. Wybrane aspekty teoretyczne, w: Pedagog wobec wyzwań współczesności, red. W.F. Wawro, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, s. 169-188.
- W i ś n i e w s k i D.: Aspiracje młodzieży ponadgimnazjalnej w kontekście zmian społeczno-kulturowych, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2012.

STUDENTS' MARITAL-FAMILY ASPIRATIONS IN THE LIGHT OF STUDIES CONDUCTED SELECTED KRAKOW UNIVERSITIES

S u m m a r y

Aspirations are one of the basic factors conditioning the activity of an individual that is expressed in the form of aims, plans, desires, wishes, needs or interests determining young people's further life, and hence also conditioning the probable directions of development future societies may take. It is difficult to undertake the issue of aspirations without taking into consideration their determinants. They depend on a variety of mutually connected factors

influencing the personality of an actual man, and also influencing a broader context of his living environment.

The results of the presented studies of marital-family aspirations of students of selected Krakow universities show that a decided majority of them point to love, happiness in the family and winning people's trust as well as finding friends, as the most estimated values. The students expect their future spouse to be faithful, respectful, honest and they expect mutual trust in their marriage. Students of Pedagogy as well as deeply faithful and practicing Catholics are the greatest part of this group of subjects. The respondents most often want to start a family within ten years' time. Due to the preferred model of the family women usually want to form egalitarian families, and men more often plan a patriarchal model. A high material status of the family is usually planned by women as well as by students deeply believing and regularly following religious observances. The subjects consider honesty, truthfulness, respect for oneself and responsibility as very important in educating their own children. The above features are more often valued by Pedagogy students than by students of Power Industry Faculty and Faculty of Medicine.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Key words: students' aspirations, marital aspirations, family aspirations, contemporary family, subjective determinants, extra-subjective determinants.

ASPIRACJE MAŁŻEŃSKO-RODZINNE STUDENTÓW WYBRANYCH UCZELNI KRAKOWA W ŚWIETLE BADAŃ

S t r e s z c z e n i e

Aspiracje są jednym z podstawowych czynników warunkujących aktywność jednostki, wyrażającym się w postaci dążeń, zamierzeń, pragnień, życzeń, potrzeb czy zainteresowań wyznaczających dalszą drogę życiową młodych ludzi, a tym samym przypuszczalne kierunki rozwoju przyszłych społeczeństw. Nie sposób podejmować tematyki aspiracji bez uwzględniania ich uwarunkowań. Zależą one od różnorodnych czynników oddziałujących we wzajemnym powiązaniu, które odnoszą się do osobowości konkretnego człowieka, a także do szerszego kontekstu jego środowiska życia.

Wyniki zaprezentowanych badań aspiracji małżeńsko-rodzinych studentów wybranych uczelni wyższych Krakowa ukazują, że zdecydowana większość z nich wskazuje na miłość, szczęście rodzinne oraz zdobycie ludzkiego zaufania i przyjaciół jako na najwyżej cenione wartości. Od przyszłego współmałżonka studenci oczekują wierności, wzajemnego zaufania i szacunku oraz uczciwości. Najczęściej pragną oni zawrzeć sakramentalny związek małżeński. W tej grupie przeważają studenci kierunku Pedagogika oraz badani głęboko wierzący i regularnie praktykujący. Badani studenci aspirują najczęściej do założenia własnej rodziny w ciągu 10 lat. Ze względu na preferowany model rodziny, kobiety najczęściej pragną tworzyć rodziny egalitarne, z kolei mężczyźni częściej preferują model patriarchalny. Wysoki status materialny rodziny najczęściej planują osiągnąć kobiety oraz badani głęboko wierzący i regularnie prak-

tykający. W wychowaniu własnych dzieci badani najczęściej uznają za bardzo ważne: uczciwość, prawdomówność, szacunek dla samego siebie oraz odpowiedzialność. Powyższe cele i wartości częściej doceniają studenci Pedagogiki niż studenci Energetyki i kierunku Lekarskiego.

Słowa kluczowe: aspiracje studentów, aspiracje małżeńskie, aspiracje rodzinne, rodzina współczesna, uwarunkowania podmiotowe, uwarunkowania pozapodmiotowe.